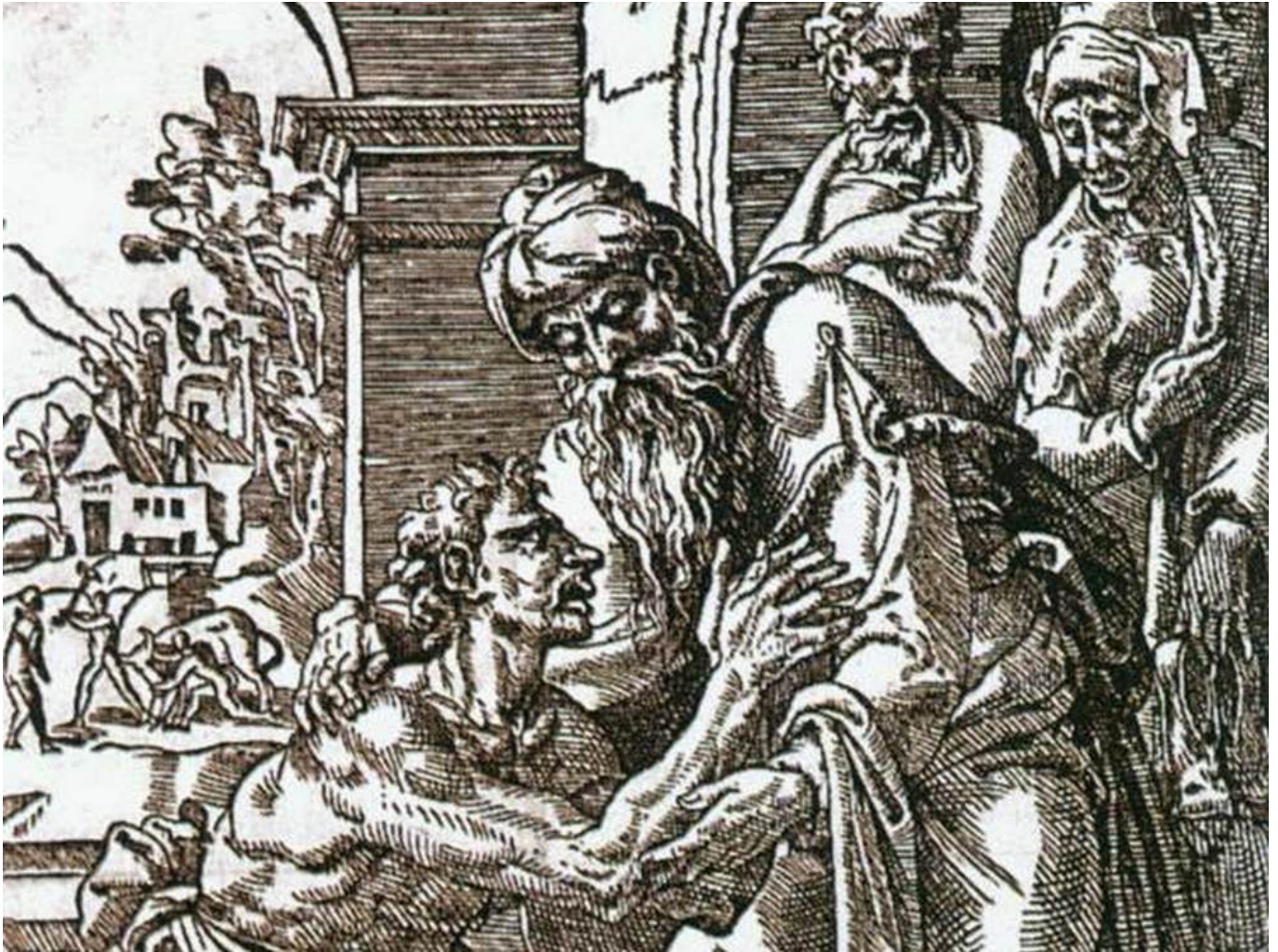

Ο Δρόμος της Επιστροφής

/ Γνώμες

Πόση απόσταση χωρίζει την ανθρώπινη ψυχή από την αγκαλιά του Δημιουργού; Ένας δρόμος στρωμένος με αγκάθια επιλογών, με σκόνη αυταπάτης, εκεί όπου η φωνή της επιθυμίας πνίγει την αληθινή πνευματική κλήση. Σαν καράβι δίχως πυξίδα, που παραδέρνει στα αφρισμένα κύματα του εφήμερου, ο άνθρωπος χάνεται, συχνά, σε έναν κυκεώνα αναζητήσεων, σε μια έρημο πνευματική, όπου η ύπαρξη φθείρεται σαν άψυχη σάρκα. Μέσα στην αβυσσαλέα πτώση, όμως, υπάρχει πάντοτε η δυνατότητα, σαν ένα λουλούδι που ανθίζει μέσα από τα ερείπια, να αναδυθεί η επίγνωση, η

συντριβή, η λαχτάρα για επιστροφή. Μια επιστροφή που δεν είναι απλώς μια κίνηση, αλλά μια βαθιά μεταμόρφωση, μια αναγέννηση της ψυχής...

- Γράφει ο Επίσκοπος Μελιτηνής Μάξιμος Παφίλης,

Στην παραβολή του Ασώτου, η βούληση του νεαρού να διεκδικήσει το μερίδιο της περιουσίας, σαν ξεριζωμένο δέντρο από το γόνιμο χώμα της πατρικής στέγης, συνιστά μια πράξη που η σημασία της εκτείνεται πέρα από το στενό πλαίσιο μιας απλής υλικής αξίωσης. Αντηχεί ως διαμαρτυρία, ως επανάσταση ενάντια σε κάθε μορφή πατρικής καθοδήγησης, σχίζοντας βίαια τον ιστό της οικογενειακής θαλπωρής. Η κατάληξη είναι ο αφανισμός, όχι μόνο της ύλης, αλλά και της άυλης, πνευματικής παρακαταθήκης. Ο νέος, μεθυσμένος από την ψευδαίσθηση της απόλυτης ελευθερίας, παραβλέπει ότι η αληθινή ελευθερία δε βρίσκεται στην φυγή, αλλά στην εναγκαλισμό της πατρικής αγάπης. Η επιμονή του φανερώνει μια ψυχή νοσούσα, μια καρδιά που έχει ανταλλάξει τη ζεστασιά της συντροφικότητας με την ψύχρα της μοναξιάς.

Η φράση «Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας» (Λουκ. ιε´ 12), ξεγυμνωμένη από κάθε συναίσθημα, ηχεί σαν προμήνυμα της επερχόμενης δυστυχίας. Η αποκοπή από την πατρική εστία ισοδυναμεί με πνευματικό μαρασμό, με εκτόπιση σε μια άγονη γη όπου η ψυχή, διψασμένη, αναζητά μάταια το νόημα, αποζητά μια στοργή που χάθηκε με την άρνηση της πατρικής φροντίδας. Γιατί η αληθινή ευδαιμονία δε βρίσκεται στην συσσώρευση υλικών αποκτημάτων, αλλά στην αρμονική συνύπαρξη με τον Δημιουργό, στην επάνοδο στην αφετηρία της ζωής. Σαν ξερόκλαδο που παρασύρεται από μανιασμένο ποτάμι, ο νέος παραδίνεται στην καταστροφική δίνη των παθών του.

Η πορεία προς την ξένη χώρα αποτελεί μια πορεία αυτοκαταστροφής, ένα ταξίδι στην έρημο της απομόνωσης. Η απομάκρυνση από την πατρική οικία δεν είναι απλώς τοπική, αλλά αφορά στην ίδια την ουσία της ύπαρξης. Ο άσωτος, σαν μαραμένο λουλούδι στην έρημο, χάνει τη ζωντάνια του, απομακρύνεται από την αληθινή του υπόσταση, καθώς βυθίζεται στην ασωτία, στην αλόγιστη κατασπατάληση όσων του προσφέρθηκαν απλόχερα. Σαν τον Προμηθέα, δεσμώτη της αλαζονείας του, περιπλανιέται, όχι σε απόκρημνα βράχια, αλλά στην ερημιά της συνείδησής του, κυνηγώντας απατηλές οπτασίες που σβήνουν σαν τη δροσιά του πρωινού. Το αναπόφευκτο τέλος είναι η ένδεια, η πείνα, η απόλυτη μοναξιά.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, αναλύοντας την παραβολή, τονίζει την σταδιακή φύση της επιστροφής: “Δεῖ γὰρ ἡμᾶς οὐ μόνον βουλευέσθαι τὰ συμφέροντα, ἀλλὰ

καὶ τὰς ἀγαθὰς ἐρμὰς δεικνύειν ταῖς πράξεσιν.”.[1] Δεν αρκεί, δηλαδή, η απλή σκέψη της επιστροφής, αλλά απαιτείται και η έμπρακτη εκδήλωσή της, η αποφασιστική δράση που θα οδηγήσει στην αλλαγή πορείας. Έχει ανάγκη η ψυχή, σαν το αγκυροβολημένο πλοίο, να λύσει τους κάβους που την κρατούν δεμένη στην πλάνη.

Πόσο εύκολα, άραγε, η επίπλαστη ελευθερία μεταμορφώνεται σε δεσμωτήριο; Ο άσωτος καταλήγει να φυλάει γουρούνια, μια εικόνα που στην ιουδαϊκή κουλτούρα σηματοδοτεί την έσχατη πτώση, τον εξευτελισμό. Η στέρηση που τον μαστιγώνει δεν αφορά μόνο την τροφή, αλλά και την ψυχή. Αναζητά με λαχτάρα, σαν πουλί με σπασμένα φτερά, τη στοργή, την αναγνώριση, την επάνοδο στην πατρική εστία.

Η φυγή, όμως, αυτή, η πορεία προς την “χώραν μακράν”, δεν είναι μια απλή μετακίνηση στον γεωγραφικό χώρο. Είναι μια βίαιη αποκοπή από τις ρίζες, ένας πνευματικός ξεριζωμός, που αφήνει την ψυχή εκτεθειμένη στην ερημιά της απουσίας. Εκεί, στην ξένη γη, ο άσωτος βιώνει την απόλυτη συντριβή. Η ελευθερία, που τόσο απερίσκεπτα κυνήγησε, μετατρέπεται σε μια πικρή ψευδαίσθηση, σε μια φυλακή χωρίς τοίχους, όπου η ψυχή στενάζει, σαν λιοντάρι σε κλουβί, κάτω από το βάρος των επιλογών της. “Δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι” (Λουκ. ιε´ 14). Η σπατάλη δεν αφορά μόνο τα υλικά αγαθά, αλλά και τον ίδιο τον εσωτερικό πλούτο, τις πνευματικές δυνάμεις, την αίσθηση του σκοπού και της κατεύθυνσης.

Ο λιμός που πλήττει τη χώρα δεν είναι απλώς μια φυσική καταστροφή, αλλά μια συμβολική απεικόνιση της πνευματικής φτώχειας που βιώνει ο άσωτος. Η πείνα του σώματος είναι αντανάκλαση της πείνας της ψυχής, της δίψας για αγάπη, για αποδοχή, για νόημα. Η εικόνα του νεαρού, που αναγκάζεται να τραφεί με αποφάγια, είναι μια εικόνα ακραίας ταπείνωσης, μιας πτώσης που αγγίζει τα όρια της ανθρώπινης ύπαρξης. Δεν είναι πια ο γιος του πλούσιου πατέρα, αλλά ένας πάμφτωχος, ένας απόκληρος, ένας ξένος σε μια ξένη γη, ναυαγός σε έρημο νησί.

Η απελπισία, όμως, αυτή, η απόλυτη στέρηση, γίνεται η αφετηρία για την αφύπνιση. Μέσα από τον πόνο, μέσα από την ταπείνωση, αρχίζει να αναδύεται η μνήμη, σαν φάρος σε σκοτεινή νύχτα. Η μνήμη της πατρικής αγάπης, της πατρικής στοργής, της αφθονίας που κάποτε απολάμβανε. “Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἔλθων εἶπε· πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρὸς μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ ἀπόλλυμαι!” (Λουκ. ιε´ 17). Η συνειδητοποίηση της κατάστασής του, η σύγκριση με την ευτυχία που κάποτε βίωνε, γεννά την ελπίδα, σαν μια μικρή φλόγα που τρεμοπαίζει μέσα στο σκοτάδι.

Ο Άγγλος θεολόγος Obadiah Grew, μελετώντας την παραβολή, εστιάζει στην ορθολογική βάση της απόφασης του ασώτου να επιστρέψει: «Η λήψη αποφάσεων σε θέματα Θρησκείας και πνευματικά ζητήματα θα πρέπει να είναι λογική και κατόπιν προσεκτικής σκέψης. Η απόφαση του ασώτου υιού να επιστρέψει στον Πατέρα του ήταν αποτέλεσμα περίσκεψης και καλής εσωτερικής διαβούλευσης με τον εαυτό του» (Αγγλ. Resolution in matters of Religion, and things of God, should be rational and upon due consideration. The prodigal’s resolution to go to his Father, was upon consideration, and good advisement with himself).[2] Δεν πρόκειται, λοιπόν, για μια παρορμητική, συναισθηματική αντίδραση, αλλά για μια συνειδητή επιλογή, βασισμένη στη λογική και στην αυτογνωσία. Η μετάνοια δεν είναι απλώς τύψεις και εκλάμψεις ρομαντισμού, αλλά μια βαθιά αλλαγή νοοτροπίας, μια επιστροφή στην αλήθεια.

Η ανάμνηση του πατρικού σπιτιού δεν μεταφράζεται σε νοσταλγία, αλλά σε πνευματική αφύπνιση. Ο άσωτος, σαν διψασμένος οδοιπόρος, αρχίζει να αντιλαμβάνεται την αξία αυτού που έχασε, την αληθινή σημασία της πατρικής αγάπης. Η συντριβή της εξορίας γίνεται η γέφυρα που τον οδηγεί πίσω, στην ελπίδα της επιστροφής. Αλλά αρκεί, άραγε, η συνειδητοποίηση; Χρειάζεται και θάρρος, η τολμηρή απόφαση να εγκαταλειφθεί η “χώρα μακράν” και να αναζητηθεί και πάλι η πατρική αγκαλιά. Η ελπίδα, σαν αμυδρό φως που τρεμοσβήνει στην καταιγίδα, αναζωπυρώνεται μέσα στην καρδιά του ασώτου, τροφοδοτούμενη από τη μνήμη της πατρικής αγάπης, από την υπόσχεση της συγχώρεσης. «Ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἔρῳ αὐτῷ· πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου» (Λουκ. ιε´ 18). Η απόφαση αυτή δεν είναι μια απλή σκέψη, αλλά μια εσωτερική μεταστροφή, μια στροφή 180 μοιρών, που σηματοδοτεί την αρχή μιας νέας πορείας.

Η μετάνοια του ασώτου δεν είναι μια επιφανειακή συγγνώμη, μια τυπική διαδικασία. Είναι μια βαθιά ταπείνωση, μια συντριβή της ψυχής, που αναγνωρίζει το μέγεθος της αμαρτίας, το βάθος της πτώσης. “Οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός

σου· ποίησόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου” (Λουκ. ιε´ 19). Ο άσωτος δεν ζητάει να αποκατασταθεί στην προηγούμενη θέση του, δεν διεκδικεί τα προνόμια του υιού. Αρκείται να γίνει ένας απλός μισθωτός, να εργαστεί για να κερδίσει την τροφή του, να ζήσει κάτω από την σκέπη, έστω και στην άκρη, του πατρικού σπιτιού, σαν ραγισμένος καθρέφτης που δέχεται ταπεινά να ενωθούν τα κομμάτια του.

Η επιστροφή του είναι μια πορεία γεμάτη αγωνία, γεμάτη προσμονή. Κάθε βήμα προς το πατρικό σπίτι είναι και ένα βήμα προς την εσωτερική κάθαρση, προς την αποκατάσταση της σχέσης με τον πατέρα. Δεν γνωρίζει πώς θα τον υποδεχτεί, αν θα τον δεχτεί καν. Όμως, η ελπίδα της συγχώρεσης, σαν άγκυρα σε φουρτουνιασμένη θάλασσα, τον κρατάει σταθερό στην απόφασή του. Η αγάπη του πατέρα, που ποτέ δεν έσβησε, φανερώνεται με τρόπο συγκλονιστικό: “Ἐτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν” (Λουκ. ιε´ 20). Δεν τον ξέχασε. Σαν τον καλό ποιμένα που αναζητά το χαμένο πρόβατο, τρέχει να προϋπαντήσει τον γιο του, τον αγκαλιάζει σφιχτά, τον καταφιλεί, χωρίς να περιμένει καμία εξήγηση, καμία δικαιολογία. Η αγάπη του είναι άνευ όρων, απόλυτη.

Η ερμηνεία του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου για την αντίδραση του πατέρα είναι βαθιά αποκαλυπτική: “Πατὴρ γὰρ ἦν τῇ χρηστότητι, εἰ καὶ Θεὸς ὑπῆρχε τῇ φύσει. Καὶ δραμὼν ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Οὐκ ἀνέμεινε τὸν προσκρούσαντα πλησίον ἐλθεῖν, ἀλλ’ αὐτὸς αὐτῷ προαπήντησε προθύμως.”.[3] Ο πατέρας, ενσαρκώνοντας τη θεϊκή φιλάνθρωπία, δεν περιμένει τον γιο του να φτάσει, αλλά τρέχει ο ίδιος να τον συναντήσει, δείχνοντας με τον πιο emphatic τρόπο την αγάπη και τη συγχώρεσή του. Η κίνηση αυτή, σαν γέφυρα που ενώνει τις δύο όχθες, γεφυρώνει το χάσμα που είχε δημιουργηθεί ανάμεσα στον πατέρα και τον γιο.

Η στολή, το δαχτυλίδι, τα υποδήματα, το σιτευτό μοσχάρι, όλα αυτά είναι σύμβολα της αποκατάστασης του ασώτου στην πρότερη θέση του, σύμβολα της χαράς και της γιορτής που συνοδεύουν την επιστροφή του. Ο άσωτος, που ήταν νεκρός, ανασταίνεται, που ήταν χαμένος, βρίσκεται. Η παραβολή, σαν μια συμφωνία που κορυφώνεται, καταλήγει σε μια ωδή στη χαρά, στην αγάπη, στη συγχώρεση. Και αυτή η χαρά δεν είναι μόνο του πατέρα, αλλά ολόκληρης της οικογένειας, ολόκληρης της Εκκλησίας, ολόκληρης της Δημιουργίας.

Η επιστροφή, λοιπόν, δεν είναι απλώς μια πράξη μεταμέλειας, αλλά μια αναγέννηση, μια ανάσταση εκ νεκρών. Είναι η επανασύνδεση με την πηγή της ζωής, η αποκατάσταση της αληθινής ταυτότητας, σαν φυτό που ξαναβρίσκει το

φως μετά από μακρά περίοδο σκότους. Ο άσωτος, έχοντας διαβεί τον δρόμο της απώλειας και της συντριβής, επιστρέφει σοφότερος, ταπεινότερος, ικανός πλέον να εκτιμήσει την αξία της πατρικής αγάπης, το μεγαλείο της συγχώρεσης.

Αλλά η ιστορία δεν τελειώνει με την επιστροφή του ασώτου και τη χαρά της υποδοχής. Η στάση του μεγαλύτερου γιου, η άρνησή του να συμμετάσχει στη γιορτή, ρίχνει μια βαριά σκιά, σαν πυκνό σύννεφο που κρύβει τον ήλιο, πάνω στην αναγεννημένη οικογενειακή θαλπωρή. Η δική του απουσία από την πατρική αγκαλιά, αν και φαινομενικά παρών, σωματικά δίπλα στον πατέρα του, είναι μια άλλη, πιο ύπουλη μορφή ασωτίας. Είναι μια αιχμαλωσία στην τυπική θρησκευτικότητα, στην ψυχρή τήρηση των κανόνων, στην έλλειψη της αυθεντικής αγάπης και της βαθιάς κατανόησης. «Ὡργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν» (Λουκ. ιε΄ 28), μας λέει ο Ευαγγελιστής Λουκάς. Η οργή του, σαν φουρτουνιασμένη θάλασσα, φανερώνει μια καρδιά κλειστή, σφραγισμένη στην αυτοδικαίωση, ανίκανη να δεχτεί τη χαρά της επιστροφής του αδελφού, μια ψυχή που έχει χάσει την επαφή με την ουσία της πίστης, με το άρωμα της συγχώρεσης και της άνευ όρων αγάπης. Η γιορτή, αν και λαμπρή, μένει μετέωρη, ατελής, περιμένοντας και την δική του επιστροφή στην αληθινή οικογένεια, στην αγκαλιά της ουσίας και όχι του φαίνεσθαι.

Η παραβολή του Ασώτου, σαν μια ανοιχτή πληγή, μας καλεί σε μια διαρκή ενδοσκόπηση. Μας προτρέπει να αναρωτηθούμε: Πού βρισκόμαστε; Σε ποια “χώρα μακράν” έχουμε εξορίσει τον εαυτό μας; Ποια είναι τα δεσμά που μας κρατούν μακριά από την αληθινή ελευθερία; Και, κυρίως, είμαστε έτοιμοι να ακολουθήσουμε το παράδειγμα του ασώτου, να επιστρέψουμε με ταπεινοφροσύνη και μετάνοια στην αγκαλιά του Πατέρα; Η απάντηση βρίσκεται στην καρδιά του καθενός, σαν σιωπηλή προσευχή, σαν υπόσχεση για μια νέα αρχή...

Φωτογραφία: “Η Επιστροφή του Άσωτου Υιού”, 1547 (λεπτομέρεια). Ξυλογραφία του Dirck Volkertsz Coornhert. Διαστάσεις: 245 x 185 χιλιοστά. Συλλογή Rijksmuseum, Άμστερνταμ.

[1] [Ιωάννης ο Χρυσόστομος](#), *Τα Ευρισκόμενα Πάντα*, εν *Patrologiae Cursus Completus: Series Graeca*, επιμ. Jacques-Paul Migne, τ. 59 (Paris: J.-P. Migne, 1862), 518.

[2] [Grew, Obadiah](#), *Meditations Upon the Parable of the Prodigal Son: The second part* (London: Tho. Parkhurst, 1684), 37.

[3] [Ιωάννης ο Χρυσόστομος](#). *Τα Ευρισκόμενα Πάντα*. Εν *Patrologiae Cursus Completus: Series Graeca*. Επιμέλεια Jacques-Paul Migne. Τόμος 59. Paris: J.-P.

Migne, 1862.